

1.1. Bevezetés

Dolgozatomban a Lengyelországon kívül rekedt lengyel kisebbségek asszimilációjának kérdését tárgyalom. Az asszimiláció az a jelenség, amikor egy etnikum beolvad egy másik etnikumba, miközben saját értékeit, hagyományait, kultúráját, illetve nyelvi dialektusát elveszíti. A lengyel kisebbségek asszimilációja egyes területeseken sikeresen végbe ment, míg más helyszíneken csak minimálisan valósult meg. Ez alapján felvetődik a kérdés, milyen érdekek, illetve szabályozások befolyásolhatták ennek a folyamatnak a sikerességét. A lengyel kisebbség mellett, a határon túl ragadt magyarság is hasonló kihívásoknak van kitéve a Kárpát-Medencében. A dolgozat eredményeképpen mélyebben megérthetjük az asszimilációs politikák hatását, és a lengyelek példáján át láthatjuk, hogy milyen eszközök vagy szabályozási környezet szükséges a teljes asszimilációhoz, mely tanulságként szolgálhat akár a szórványban élő magyarság számára is. Lengyelország a 18. század végén többszöri felosztás eredményeképpen teljes mértékben megszűnt, így több állam területén éltek szétszórva a lengyel anyanyelvűek. Az első világháborút követően visszakapták államiságukat, és sikeresen kiharcolták a kvázi etnikai határok elismerését. Azonban a második világháború elején ismét hidegvérű felosztás áldozatai lettek, és még a londoni emigráns kormány ellenére sem tudták teljes mértékben érvényesíteni érdekeiket a háború lezárásakor. Gyakorlatilag száz kilométerrel nyugatra helyezték át Lengyelország határait a németek rovására, azonban egyúttal ez azt is eredményezte, hogy a mai Litvánia, Belorusz és Ukrajna területein jelentős mértékű lengyel etnikum rekedt az egykori Szovjetunió területén. A dolgozat arra próbál rávilágítani, hogy az egyes területeken, hogyan változott a lengyel anyanyelvűek száma a második világháborút követően, ugyanis minden térségben különböző szabályozás szerint kellett élniük mindennapjaikat. Ezen eredmények alapján hosszútávú következtetések vonhatók le a kisebbségi nyelvhasználat szabályozását illetően, és ezzel párhuzamosan megállapítható az egyes asszimilációs politikák sikeressége is.

1.2. Módszertan

A dolgozat relevanciája a nemzetközi kapcsolatok szempontjából meghatározó, mivel a témában kevés eredmény született. A téma kiválasztásakor legfőbb célkitűzésem az volt, hogy több perspektívát megvizsgálva egy objektív leíró álláspontot képviseljek, ugyanis a téma szakértői zömében vagy a szovjet-orosz vagy a nyugati felfogás szerint vizsgálták. A kutatás során elsősorban a diplomáciatörténet és a politikai földrajz tudományainak területén vizsgáltam. Dolgozatom első részében ezen tudományok segítségével próbálom összefoglalni a lengyel állam területi változásait. A második részben a határon túl ragadt lengyelek helyzetét fogom elemezni tagállamonként (Litvánia, Belorusz, Ukrajna), hogyan változott a számuk a különböző kisebbség politikai szabályozások hatására. Módszertani szempontból dolgozatom leíró, illetve kvantitatív elemeket is tartalmaz. A leíró részben, leginkább elsődleges forrásokra hagyatkozva, összefoglalom a területi változások történelmi hátterét. Dolgozatom második részében különböző statisztikai mutatók képezik vizsgálódásom tárgyát. Ezek alapján vonom le következtetéseimet az asszimilációs összefüggésekre vonatkozóan. Azzal a feltételezéssel élek a dolgozat során, hogy egy adott etnikumot, akkor lehet sikeresen asszimilálni, ha a kulturális és

nyelvi háttér adott, továbbá az adott kisebbség képes és hajlandó arra, hogy egy másik etnikumhoz tartozzon akkor is, ha ez esetleg a kultúra, a nyelv, a szokások, a tradíciók részleges vagy teljes elvesztésével jár. A dolgozat a lengyelek példáján keresztül mutatja be ezeket a folyamatokat. Továbbá a lengyel etnikumok háttérének sajátossága az, hogy a lengyel állam megosztottságából fakadóan, a klasszikus értelemben vett lengyel nemzetállami identitás nem alakult ki, így az asszimiláció folyamata másképpen ment végbe.

2.1. Határváltozások

Lengyelország 18. század második felében történő felosztására nem volt előtte példa az európai történelemben (Harley, 1917). Történt már olyan, hogy az európai nagyhatalmak felosztottak egymás között területeket, mint például Afrikát, Indiát vagy Amerikát, és az is szokásuk volt, hogy egy legyőzött állam területének egy részét elcsatolják, olyan azonban, hogy egy történelmi európai államot ilyen hidegvérrel felosszanak egymás között, példátlan volt mindez idáig.

Európa szerte a nagyhatalmak abszolutisztikus módszerekkel próbálták visszaszorítani a reformtörekvéseket és a rendi gyűléseket ebben az időben. Ezzel szemben Lengyelországban a szejm egyre nagyobb és nagyobb befolyásra tett szert a 17. század során (Wandycz, 2017). Egyúttal a 18. század során kialakult válság legfontosabb okozójává is vált egyben (Pawinski, 1895). Alapvetően belső megosztottság uralkodott az országban több felkelés is megelőzte az első felosztás, illetve az egyre erősödő orosz befolyás is érezhető volt már ebben az időben. A porosz király már régóta Lengyelország felosztását vizionálta, de nemleges választ kapott II. Katalin cárnőtől. Azonban egy elhúzódó felkelés alkalmával végül belementek az oroszok, és miután az osztrákok is alkalom adtán jelentős területeket szálltak meg, így adott volt az első felosztás melyet 1772-ben végre is hajtottak (Treasure, 2003).

Az első felosztás után megerősödtek a lengyel nemzeti törekvések. A felosztás hatalmas feszültséget gerjesztett a lakosság körében, ezért is erősödhetett meg a lengyel nemzeti öntudat. Amint az oroszok figyelme csökkent, például egy török konfliktus miatt, a lengyel reformerek megpróbálták kihasználni az alkalmat és érvényre juttatni a követeléseiket. Ezek mindig orosz fegyveresek erők bevonulásával fejeződtek be. Gyakorlatilag, amikor a lengyelek megpróbáltak jelentősebb újításokat bevezetni, az egy felosztással ért véget. A Lengyel-Litván Köztársaságot nem azért pusztították el, mert belső anarchia jellemezte, sokkal inkább azért mert megpróbálta megreformálni önmagát (Halecki, 1963). Ilyen fontos országgyűlés volt 1791 májusában is, ahol minden régi intézményt eltöröltek és jelentős reformokat vezettek be nemzeti identitásukat megerősítve (Fizman, 1997). Válaszul az oroszok lerohanták őket, a poroszok pedig magukra hagyták a lengyeleket annak ellenére, hogy volt egy védelmi szövetségük.

Év	Ausztria	Poroszország	Oroszország	Elcsatolt területek
1773	81 900 km ² (11,11%)	36 300 (4,94%)	93 000 km ² (12,68%)	211 200 km ² (28,79%)
1793	-	57 100 (7,78)	250 200 km ² (34,11)	307 300 km ² (41,89)
1795	47 000 km ² (6,4)	48 000 (6,55)	120 000 km ² (16,36)	215 000 km ² (29,31)
Összesen	128 900 km ² (17,57)	141 000 km ² (19,27)	463 200 km ² (63,15)	733 500 km ² (99,89)

1. Összefoglaló táblázat a lengyel lakosság (%) és a lengyel területek (km²) végleges felosztásáról, forrás: Norman Davies [2006]: *Lengyelország története*, Budapest, Osiris, pp.: 413.

Lengyelország harmadik felosztása és megszűnése elkerülhetetlen következménye volt a második felosztásnak. Az orosz erők nem tudták teljes mértékben felszámolni a köztársaság

intézményeit, ezért is maradhatott fent további két évig (Cegielski, and Kądziela, 1990). Valójában az 1794-es lengyel nemzeti felkelés a törvényszerű kiteljesedése volt a már régóta zajló reformmozgalomnak. A felkelést fél év alatt leverték az oroszok. Ahogyan azt az egyes számú táblázatban láthatjuk, a három felosztást követően Oroszországhoz került a legnagyobb terület és egyúttal a legtöbb lakos is. Annak ellenére, hogy Ausztria csak csekély mértékben avatkozott be katonailag a konfliktusba, közel ugyanakkora területtel és lélekszámmal gyarapodott, mint Poroszország. A nemzetközi közvélemény figyelmét nem vonzotta az esemény, mivel jobban el voltak foglalva a forradalmi franciaországi eseményekkel (Lord, 1925).

Az első világháborút követően diplomáciai úton történő tárgyalások nem jártak sikerrel a lengyel kérdés rendezését illetően. A második Lengyel Köztársaság 1918 őszén abban az úrben jött létre, amelyet a három nagyhatalom szétesése vagy válsága hagyott maga után, ezáltal hatalmi vákuumot létrehozva. Valójában nem a versailles-i békeszerződés hozta létre az új köztársaságot, az csupán szentesítette létét. A végső határok meghúzása azonban távolról sem békés úton zajlott. Hat háborúban vettek részt a lengyel csapatok 3 év alatt (Davies, 2005). Többek között harcoltak az ukránokkal, németekkel, litvánokkal, csehszlovákokkal, de a legjelentősebb harcokat a szovjetekkel szemben kellett megvívniuk.

A második világháborút megelőzően, a Molotov-Ribbentrop paktum által született meg a szovjet-német meg nem támadási szerződés mely lengyel szempontból ismét sorsfordítónak bizonyult (Thompson, 1991). A szerződés titkos egyezményét bizalmasan kezelték a felek, melyben meghatározták egymás érdekszféráit. Ez az egyezmény ellentmondott minden akkori jogi normának. A lengyel területeket osztották fel egymás között a Pissa, Narew, Visztula és San folyók mentén (Tarján, 2014). A szovjet propaganda nem ismerte el a titkos záradék létezését ahogyan a katyni mészárlás tényét sem (Benn, 2011), először 1989. decemberében Gorbacsov nyilatkozott a paktumról, melyet a sztálini diktatúra bűnei közé sorolt. Vlagyimir Putyin az Orosz Föderáció elnöke levelet írt a lengyel néphez, mely a varsói Gazeta Wyborcza 2009. augusztus 31.-i számában jelent meg (Putyin, 2009). Kiemelte, hogy a Molotov-Ribbentrop paktum elítélendő és erkölcstelen, de emelet nem feledkezhetünk meg a nyugati hatalmak tétlenségéről sem. A lengyel vezetőség szerint a két ország kapcsolatát arra kell alapozni, hogy saját történelmi hibáit mindkét fél be lássa.

Mindkét világháborút követően a legkényesebb kérdések közé tartozott a lengyel kérdés, már a század elején sem tudták a nagyhatalmak, hogyan is kellene eljárni a területi akadályokat illetően (Hill, 1915). Ha nem vesszük figyelembe a rengeteg emberáldozatot, akkor a klt világháború közötti határkialakítások előnyeire figyelhetünk fel: nagyrészt hegyláncokkal, folyókkal vagy tengerparttal esnek egybe, illetve egybefüggő és nem szakadozott, ami védelmi szempontból előnynek számít (Brooks, 1962). Másik előnye a homogén lengyel lakosság ugyanis a történelemben először sikerült úgy meghatározni a lengyel határokat, hogy kisebbségek szinte nem is maradtak a területen, illetve jelentős számú lengyel kisebbség sem ragadt a határokon túl (Mazur 1980).

2.2. Demográfiai adatok

A tömegmészárlások, deportálások, lakosságcserek is megnehezítik a dolgunkat, amikor a lengyel történelemben két egymást követő időszakban ugyanazt az embertömeget szeretnénk vizsgálni. Annak ellenére, hogy a lengyel nemzet mindig is létezett, bármilyen határok is voltak érvényben Kelet - Európában, be kell látnunk, hogy ez a nép egy olyan számtalan külön részből álló társadalmat alkot, melyek egykor közel éltek egymáshoz, majd távol, vagy szétosztottak voltak, majd újra egyesültek. 1945-re mégis egy egységes lengyel nemzettel találkozhatunk a

területen, egy osztályok nélküli társadalommal, mely a szétosztottság idején több rendből állt, mégis hat nemzedék alatt teljesen átalakult, és egy egységes, nagyszámú munkás-paraszt tömeggé vált. A 20. századi háborúk során 11 millió lakos vesztette életét, mely több volt, mint a két világháború közötti időszak alatt mérhető természetes népességszaporulat

A második világháború utána a nyugatra tolódtott Lengyelország, etnikai szempontból az egyik leghomogénebb volt egész Európában. Persze ahhoz, hogy ezt megvalósítsák szükség volt az erőszakos áttelepítésekre is a háborút követően. Az etnikai viszonyok radikálisan módosultak a háború alatt és azt követően (Sugar, and Lederer, 1969). Az 1949. januári adatok alapján, Lengyelország lakossága 22,3 millió lakos, ebből 20,9 millió (93,7%) lengyelnek vallotta magát. Az 1,4 milliós kisebbség legnagyobb része német volt, számuk az 1,1 milliót (6,3%) is elérte. A fennmaradó részt az ukrán és belorusz kisebbségek tették ki (131 ezer), valamint megközelítőleg 35 ezer zsidó származású is az új lengyel lakosság részévé vált (Kosinski, 1969). Ezt a felmérést követően, 1989-ig nem volt etnikai alapú népességszámlálás, de becslést adatokat találhatunk a közties időszakból is, leginkább akkori lengyel forrásokból. Ezek alapján 1960-ra a 29,7 milliós lakosú Lengyelország 98,5%-a lengyel nemzetiségű, és csupán 180 ezer ukrán, 160 ezer fehérorosz illetve 31ezer zsidó él a területen rajtuk kívül (Ragachevich, 2006). Német becslések más adatokat mutatnak az 1960-as évet figyelembe véve (Sulowski, 1995). Szerintük az Odera-Neisse határán 1,5 millió német ajkú lakos mellett, 400 ezer ukrán, 200 ezer fehérorosz és 75 ezer zsidó élt. Ezen adatok alapján Lengyelország lakosságának 8,5%-a volt kisebbség, számuk pedig a 2,5 milliót is elérte.

Időszak/Terület	1959	1970	1979	1989	2001	2011
Fehérorosz SZSZK/ Fehéroroszország	538 ezer (7%)	382 ezer (5%)	403 ezer (4,5%)	417 ezer (4%)	395 ezer (3,5%)	294 ezer (3%)
Ukrán SZSZK/ Ukrajna	370 ezer (0,9%)	290 ezer (0,65%)	255 ezer (0,55%)	218 ezer (0,45%)	140 ezer (0,3%)	-
Litván SZSZK/ Litvánia	230 ezer (9,5%)	240 ezer (8,5%)	248 ezer (8%)	257 ezer (7,5%)	238 ezer (7%)	200 ezer (7%)

2, Összefoglaló táblázat a lengyel kisebbségek arányának alakulásáról Lengyelország keleti szomszédjainak területén, adatok: Vsesojuznaja perepis nasilenie 1959-1989, a http://demoscope.ru/weekly/ssp/sng_nac_59.php?reg=2 címen; Internet, 2020. április 20.

Az Lengyel Népköztársaság határain kívül maradt lengyelek többségükben fehérorosz területeken éltek. Az 1939-es népszámlálás során a Fehérorosz SZSZK lakossága 5,5 millió volt, és mindössze 1,1%-a (58 ezer) vallotta magát lengyel származásúnak. A háborút követően mikor Lengyelország keleti régióinak egy részét a fehéroroszokhoz csatolták, a lengyelek a második legnagyobb kisebbségé váltak Fehéroroszországban (Sokolova, 2007). 1959-es adatok alapján a teljes népesség 7%-át a lengyelek tették ki, számuk 538 ezer volt ekkor. 1970-re az ország lakossága körülbelül 1 millió fővel nőtt, de a lengyelek száma csökkent 382 ezer főre, mely a teljes népesség 5%-ának felelt meg ekkor. Az évtized végére fél millióval nőtt az ország lakossága, a lengyelek száma is növekedett, arányuk csak minimálisan redukálódott. 1989-re újabb 15 ezer fővel nőtt a lengyelül beszélők száma, de a teljes lakosság tekintetében romlott az arányuk 4%-ra. Fehéroroszország lakossága 1999-ben 10,1 millió főt számlált. A lengyel kisebbség száma tovább csökkent, így arányuk is 3,5%-ra esett vissza. A legutóbbi 2009-es népszámláláson csökkent a teljes népesség, de a lengyelek aránya még erőteljesebben romlott. Ekkor már csak 294 ezer ember vallotta magát lengyelnek, a lakosság 3%-a (Population Census, 2009).

Ezen mutatók változását megvizsgálva, megállapíthatjuk, hogy a fehéroroszországi lengyel lakosság száma 50 év alatt felére, aránya pedig harmadára csökkent. A háborút követően a szovjet vezetés erős lengyel ellenes politikát folytatott a területen (Kleyn, 1994). Ennek részeként az 50-es évek elején Nyikita Hruscsov hatalom átvételét követően, a nem orosz iskolák helyét orosz iskolát vették át szerte a Szovjetunióban így Fehéroroszországban is. A rendszerváltást követően még erősebb asszimiláció vette kezdetét, a kisebbségeket még kevésbé támogatták, mint eddig. A népességi adatok alapján arra következtethetünk, hogy sikeres asszimilációs politikát folytatott a szovjet vezetés, mivel sikerült a nagyobb számú lengyel kisebbség egy részét asszimilálni, azáltal, hogy nem hagyták őket saját nyelvükön tanulni, korlátozva voltak az anyanyelvi sajtótermékek száma, illetve nemzeti kultúrájukat sem gyakorolhatták. Emelet meg kell említenünk az erőteljes nyelvi különbségeket, ez is nagy részben hozzájárulhatott a sikeres asszimilációhoz. A független fehérorosz vezetés pedig még sikeresebben folytatta ezt a politikát, mivel 20 év alatt nagyobb mennyiségben csökkent a lengyel kisebbségek száma, mint az azt megelőző 30 év során.

A lengyel etnikumok helyzete az Ukrán SZSZK területén volt a legnehezebb. A második világháború során nemcsak a németek és szovjetek ellen harcoltak, hanem egyes ukrán és lengyel nacionalista csoportok egymás ellen is. A háborút követő áttelepítések során az ukrán területekről a lengyel kisebbségek legnagyobb részét elűldözték otthonaikból, vagy erőszakkal telepítették át őket Lengyelország területére (Kovács, 2011). Ennek ellenére körülbelül 400 ezer lengyel rekedt az ukrán területeken, legnagyobb részük Lwow megyében, de Zhytomyr és Khmelnytskyi megyékben is 70 ezernyi lengyel kisebbséget regisztráltak. Számuk a teljes népességhez képest elenyésző volt. Közvetve a háborút követően is csak 1,2% volt az arányuk. Szovjet források alapján, az első népszámlálást itt is 1959-ben végezték el. Ekkor Ukrajna népessége 41,8 millió fős volt, a lengyel kisebbség száma pedig 370 ezer, arányuk 1% volt a teljes lakosságot tekintve. 1970-re 47 millióra nőtt a lakosság, a lengyel etnikumok száma 290 ezerre redukálódott. Az 1979-es népszámláláson 49,6 millió volt a teljes népesség, a lengyelek száma pedig tovább csökkent, 255 ezer lakossal arányuk csak 0,55% volt. 1989-ben érte el az Ukrán SZSZK lakosságának maximális számát, ekkor 51,4 millió fő élt a területen, a lengyelek számában viszont további csökkenést figyelhetünk meg, számuk ekkor 218 ezer fő. A legdrasztikusabb változást mégis 2001-ben figyelhetjük meg, mikor a teljes népesség száma minimálisan csökkent (48,5 millió), a lengyel etnikumok száma pedig a legnagyobb csökkenést mutatja, ekkor 140 ezer fős csoportot alkottak.

Oktatási adatokról nincsenek pontos feljegyzések, a lengyel anyanyelvű oktatás pedig teljes mértékben hiányzott (Vojnolovich, 1992). Ukrajna területén a második világháborút követően erőteljes orosz asszimilációt figyelhetünk meg, a rendszerváltást követően pedig ehhez hasonló folyamat bontakozott ki. A független ukrán vezetés még erőszakosabb asszimilációs politikát folytatott, mint szovjet elődje, ennek esett áldozatául a lengyel, illetve a magyar kisebbség is (Sidor, 2005). Egyes adatok szerint 1987-ben az ukrainai végzős diákok több mint fele tanult orosz iskolában. Ugyanebben az időszakban Kijevben, 300 ezer iskolát kezdő diákból csak 70 ezer (23%) tanult ukrán nyelven (Pavlenko, 2008). A vizsgált adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a lengyel etnikumok helyzete ezen a területen volt a legnehezebb az asszimilációs törekvésekkel szemben, áldozatául estek a szovjet vezetés ukránokra erőszakolt asszimilációjára. A lengyel oktatás hiánya pedig teljesen ellehetetlenítette a helyzetüket, ezért is csökkenhetett lélekszámuk 50 év alatt harmadára. Ha pedig közelebbről vizsgáljuk a nemzetiségi adatokat, megfigyelhetjük, hogy a szovjet korszak 40 éve alatt 160 ezerrel csökkent a lengyelek

száma, a független ukrán vezetés 10 éve alatt pedig 80ezerrel. Így megállapíthatjuk, hogy negyed annyi idő alatt, fele akkora tömeget volt képes asszimilálni az ukrán vezetés mint szovjet elődje.

A Litván SZSZK esetében sokkal pozitívabb folyamatokat figyelhetünk meg a lengyel kisebbséget illetően. Ezen a területen a lengyelek a legnagyobb etnikumnak számítanak, illetve napjainkban is itt él a második legnagyobb határon túli lengyel kisebbség. Az 1959-es litván népszámlálás alapján a teljes lakosság 2,7 millió fő volt, és ennek közel 9,5%-a lengyel nemzetiségű kisebbség. 1970-re 3,1 millióra nőtt a lakosság, a lengyelek száma pedig 240 ezer volt, tehát arányuk minimális mennyiségben, de csökken. A következő népszámláláskor 3,3 millióra nőtt az ország lakossága, a lengyelek száma pedig csak minimálisan növekedett, így arányuk 8%-ra esett vissza (Krivickas, 1975). 1989-ben érte el népességének legnagyobb számát Litvánia, ekkor 3,6 millió lakossal rendelkezett, melyből 257 ezer (7,5%) lengyel anyanyelvűnek vallotta magát (Snyder, 1995). A független Litvánia területén eddig kétszer tartottak népszámlálást, 2001-ben és 2011-ben. A 2001-es adatok alapján a lakosság csökkent, a lengyelek száma pedig visszaesett az 1959-es 234 ezerre (7%). 2011-re a teljes népesség további 400 ezer fővel csökkent, a lengyel kisebbség száma ekkor 200 ezer fő, arányuk változatlanul 7%.

A Lengyelországon kívül élő lengyel etnikumok számára, minden bizonnyal a Litván SZSZK területén volt leginkább biztosítva saját nyelvük használata és kultúrájuk gyakorlása. Az 50-es évek folyamán a litván kommunista vezetők megpróbálták teljes mértékben betiltani a lengyel nyelv használatát, és széleskörű asszimilációs politikát folytatni (Staliūnas, 2007). Ezen még a moszkvai vezetők is meglepődtek, és megvétózták mivel túl nacionalista felfogásnak gondolták. A kisebbségben élő lengyeleknek így is komoly kihívást jelentett saját nemzeti identitásuk megtartása, mivel felsőoktatás lengyel nyelven abszolút nem volt ebben az időszakban. A 90-es években egyre több lengyel nyelvű iskolát nyitottak, ennek eredménye volt, hogy 2001-ben már kétszer annyian kezdték meg iskolai tanulmányaikat (22300) lengyel nyelven, mint 1990-ben (11400). Érdemes megvizsgálni az iskolák számát is a Vilniusi régióban, mivel itt él a legnagyobb a része a lengyel kisebbségeknek. 1980-ban 6400 lengyel nyelvű iskolát találhatunk a régióban, az 1200 litván és 4200 orosz nyelvű iskola mellett (van der Schaaf, and Roduner, 2006).

Mind ezek mellett meg kell említenünk a lengyel nyelvű sajtótermékek és könyvek kiadását a területen, mely tovább segíthette a lengyel kultúra megőrzését. A vizsgált adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a litván asszimilációs politika kevésbé volt sikeres, mivel a lengyel etnikum aránya alig változott 50 év alatt (Zoladek, 2011). Ez két dolognak volt köszönhető: a többi vizsgált területhez képest, itt volt a legjobb lehetőség, hogy lengyel oktatásban részesüljenek a diákok, ahogyan azt Vilnius régióban is láthattuk, illetve a szovjet vezetés nem erőltette akkora mértékben az asszimilációt, mint Fehéroroszországban vagy Ukrajnában. Litvániában a függetlenséget követően sem változott a vezetés hozzáállása a lengyel kérdéshez, ez is segíthette a őket kultúrájuk megőrzésében. Ezen felül a lengyel és litván nyelv közelebb áll egymáshoz, mint a lengyel és az orosz, vagy mint a lengyel és az ukrán. Véleményem szerint ez a fő oka annak, hogy a lengyel kisebbségek Litvánián belül tudták megőrizni legjobban nemzeti identitás tudatukat.

Összességében az ukrán és fehérorosz területeken való vizsgálódás után, megállapíthatjuk, hogy a szovjet korszak ideje alatt is csökkent a lengyel etnikumok száma, de nem annyira jelentősen, mint a rendszerváltást követően a független nemzeti kormányok vezetése alatt. A litván területeken sokat számított a nyelvi rokonság, de a legfőbb tényező a széles körű lengyel oktatás lehetősége volt, illetve az anyanyelvi sajtótermékek száma, ezáltal tudták megőrizni a lengyelek helyi szinten is a nemzeti kultúrájukat és nyelvi dialektusukat. Az ukrán területeken teljesen más

eredmény alakult ki, annak ellenére, hogy a két nyelv igen közel áll egymáshoz. Ezen a területen sokkal nagyobb hatása volt a politikai vezetés erőteljes asszimilációs elképzeléseinek (saját nemzeti identitás építése), leginkább a rendszerváltást követően.

3.1. Konklúzió

Kutatásaim tárgyát a lengyel etnikumok asszimilációs folyamatainak elemzése képezte a mai Lengyelország keleti szomszéd államainak keretein belül. A dolgozat eredményeképpen kijelenthető, hogy az asszimiláció sikeressége az egyes helyszíneken különböző összetevőkből áll össze, ezért nem lehet általánosan meghatározni, hogy milyen okok húzódnak a sikeres asszimilációs politika mögött. Minden területen más és más szempontok határozták meg az asszimiláció sikerességét. Ezzel párhuzamosan a népesedési adatok alapján arra következtethetünk, hogy a lengyel nép sikeresebben fejlődhetett volna, amennyiben nem három különböző állam területén élt volna szét szórva egy teljes évszázadon keresztül. A huszadik század során a szovjet vezetés internacionalista megközelítésének köszönhetően sikeresebb volt a lengyel kisebbségek megmaradása. Ugyanis a rendszerváltást követő új államok területén kibontakozó identitás keresés és kreálás folyamatában a nemzeti kisebbségek jelentős hátrányokat szenvedtek, mely felgyorsította az asszimiláció folyamatát.

A litván területeken az anyanyelvi sajtótermékek által tudták megőrizni a a nemzeti kultúrájukat és nyelvi dialektusukat. Az ukrán területeken nagyobb hatása volt a politikai vezetés erőteljes asszimilációs elképzeléseinek (saját nemzeti identitás építése), amely a rendszerváltást követően volt megfigyelhető leginkább. Annak ellenére, hogy a fehérorosz területeken élt a legnagyobb számú lengyel kisebbség, nem tudták annyira jól megőrizni kulturális sajátosságait. Összességében megállapítható, hogy a szovjet korszak ideje alatt is csökkent a lengyel etnikumok száma, de nem annyira jelentősen, mint a rendszerváltást követően a független nemzeti kormányok vezetése alatt. Ezt a folyamatot nem csak a lengyel, de a magyar kisebbségek példáján is megfigyelhetjük, annak ellenére, hogy a magyarság egy teljesen egyedülálló etnikumoknak számít és nyelvi rokonságban sem áll egyik szomszéd néppel. Ez alapján arra következtethetünk, hogy a nemzeti kormányok sokkal intenzívebben léptek fel a kisebbségek ellen, és kevésbé hagyták érvényesülni a lengyel etnikumokat. Összességében kijelenthető, hogy a legfontosabb tényezők a teljeskörű anyanyelvi oktatás és sajtó/média termékek száma, melyek meghatározták az asszimiláció sikerességét vagy sikertelenségét hosszú távon.

3.2. Támogatás

Jelen publikáció az Európai Unió, Magyarország és az Európai Szociális Alap társfinanszírozása által biztosított forrásból az EFOP-3.6.3-VEKOP-16-2017-00007 azonosítószámú „Tehetségből fiatal kutató - A kutatói életpályát támogató tevékenységek a felsőoktatásban” című projekt keretében jött létre.

3.3. Irodalomjegyzék

Benn, D.W., 2011. Russian historians defend the Molotov—Ribbentrop Pact.

Brooks, E., 1962. Geografia Fizyczna Polski. A Physical Geography of Poland.

Cegielski, T. and Kądziela, Ł., 1990. Rozbiory Polski, 1772, 1793, 1795 (The Partitions of Poland: 1772, 1793, 1795). Warsaw: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

Davies, N., 2005. God's Playground: A History of Poland: The Origins to 1795. Oxford: Oxford University Press.

- Davies N., 2006. Lengyelország története, Budapest, Osiris
- Fiszman, S. ed., 1997. Constitution and reform in eighteenth-century Poland: the Constitution of 3 May 1791. Indiana University Press.
- Halecki, O., 1963. Why was Poland Partitioned?. *Slavic Review*, 22(3), pp.432-441.
- Harley, J. H., 1917. *Poland Past and Present: A Historical Study*. G. Allen & Unwin Limited.
- Hill, N., 1915. *Poland and the Polish Question: Impressions and After-thoughts*. G. Allen & Unwin, Limited.
- Kleyn B., 1994. Poles in Belarus: Revival of Heritage and search for Ancestors, Presentation at the 1994 PGSA Annual Conference
- Kosinski, L. A., 1969. Changes in the ethnic structure in east-central Europe, 1930-1960. *Geographical Review*, pp.388-402.
- Kovács, I., 2011. Galícia öröksége?. *AETAS-Történettudományi folyóirat*, (4), pp.131-137.
- Krivickas V., 1975. The Polish Minoriti in Lithuania, 1918-1926, *The Slavonic and East European Review*, Vol.:53, No.:130
- Lord, R. H., 1925. The third partition of Poland. *The Slavonic Review*, 3(9), pp.481-498.
- Mazur, D.P., 1980. *Polish Demography in Service of Social Progress: 1946-1971*.
- National Statistic Committee of the Republic of Belarus: *Population Census 2009*, Minsk
- Pavlenko, A., 2008. Multilingualism in post-Soviet countries: Language revival, language removal, and sociolinguistic theory. *International journal of bilingual education and bilingualism*, 11 (3-4), pp.275-314.
- Pawiński, A., 1895. *Sejmiki ziemskie*. Autor.
- Putyin Vladimir [2009]: Letter to the Poles, *Gazeta Wyborcza* 2009. aug. 31., a https://wyborcza.pl/1,76842,6982404,Letter_to_the_Poles.html címen; Internet, 2020. február 18.
- Ragachevich N. V., 2006. Belorusszkoe nacionalnoe mensivszstvo v Polshe s polsko-belorusszkoe kulturnoe sotrudnichestvo na rubezhe vekov, *Praczi Histarichnogo Fakulteta*, Minszk
- Sidor Dmitrij [2005. szeptember]: Celj politiki ukrajinskih vlastej- nasilystvennaja asszimilacija rusinskoho naroda, [online könyvtár] a http://www.uhlib.ru/politika/vosstanie_menshinstv/p3.php#metkadoc3 címen; Internet, 2020. április 22.
- Snyder, T., 1995. National myths and international relations: Poland and Lithuania, 1989-1994. *East European Politics and Societies*, 9(2), pp.317-343.
- Sokolova Zh.E., 2007. Izmenija v demograficheskoj strukture nasilenija Polshi, a takzhe v strukture ego trudovoj zanjatosti i urovne obrazovanija, *Gosudarstvennoe nauchnoe uchrezhdenie, Centralnaja Nauchnaja Selyskohozjajvennaja biblioteka*, Moszkva
- Staliūnas, D., 2007. *Making Russians: Meaning and practice of Russification in Lithuania and Belarus after 1863*. Brill Rodop
- Sugar, P.F. and Lederer, I.J., 1969. *Nationalism in Eastern. Europe*. Seattle: University of Washington Press.

- Sulowski, Z., 1995. Historical and demographic research in Poland. *Polish Population Review*, 6, pp.9-29.
- Tálas P., and Sz. Bíró Z. 2010. A lengyel orosz kapcsolatokról Szmolenszk után, *Nemzet és Biztonság*, II. évfolyam 10. szám
- Thompson, E. M., 1991. Nationalist Propaganda in the Soviet Russian Press, 1939-1941. *Slavic Review*, 50 (2), pp.385-399.
- Treasure, G., 2003. *The making of modern Europe, 1648–1780*. Routledge.
- van der Schaaf, A. and Roduner, M., 2006. Polish: The Polish language in education in Lithuania. *Regional dossiers series*.
- Vojnolovich O., 1992, *Organizacija skilnoji osviti dlja nacionalnyih mensin v Ukrajini*, 20-30 pp, Kijev-Poltava, 18.
- Wandycz, P.S., 2017. *The price of freedom: a history of East Central Europe from the Middle Ages to the present*. Routledge.
- Żołądek, Ł., 2011. Polacy na Litwie. *Infos zagadnienia społeczno-gospodarcze*, (08), pp.1-4.